

УДК 342.7:368.91(477)
DOI

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ РОЗШИРЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Сокоринський Ю.В.

LEGAL CONSEQUENCES OF THE EXPANSION OF THE POWERS OF THE PENSION FUND OF UKRAINE IN THE SPHERE OF SOCIAL PROTECTION

Sokorynsky Y.V.

У статті досліджуються правові наслідки розширення повноважень Пенсійного фонду України (ПФУ) у сфері соціального захисту в умовах воєнного стану та трансформації державної політики. Автор здійснює комплексний аналіз нормативних змін у період 2022–2025 років, які забезпечили ПФУ додатковими функціями, зокрема щодо призначення та виплати різноманітних видів соціальної допомоги, обліку отримувачів виплат, взаємодії з єдиними державними реєстрами. Особлива увага приділена цифровізації процедур, яка сприяла спрощенню доступу громадян до послуг, забезпеченню прозорості адміністрування та зменшенню впливу людського фактора.

Автор наголошує, що така трансформація має глибокі правові наслідки: з одного боку - забезпечення уніфікації, оптимізації процедур, зниження адміністративного навантаження та підвищення ефективності управління публічними фінансами; з іншого - виникнення викликів, пов'язаних з перевантаженням функцій ПФУ, втратою спеціалізації, правовою невизначеністю на етапі імплементації, а також обмеженим доступом до соціальних виплат для вразливих груп населення. Акцентовано на ризиках порушення принципів правової визначеності та спеціалізації органів публічної влади. У статті обґрунтовано необхідність термінового нормативного врегулювання нової моделі публічного адміністрування соціальної сфери, ухвалення комплексного законодавчого акта про державне соціальне адміністрування, гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, зокрема практикою ЄСПЛ.

На основі проведеного аналізу робиться висновок, що розширення повноважень ПФУ є стратегічним кроком у напрямку побудови централізованої системи соціального захисту, проте потребує належного наукового осмислення, збалансованої правової реалізації та запровадження механізмів захисту прав громадян, особливо в умовах надзвичайних ситуацій.

Ключові слова: *Пенсійний фонд України, соціальний захист, державна допомога, адміністративна реформа, воєнний стан, цифровізація, публічне адміністрування, правові наслідки, повноваження.*

Постановка проблеми. Становлення ефективної системи соціального захисту є однією з ключових умов стабільного розвитку будь-якої правової та соціальної держави. В Україні в останні роки спостерігається

тенденція до поглиблення інституційних змін у системі соціального забезпечення, що супроводжується розширенням функціональних можливостей окремих органів державної влади. Зокрема, істотних

трансформацій зазнав Пенсійний фонд України (далі – ПФУ), який, окрім традиційного адміністрування пенсійного забезпечення, дедалі активніше залучається до реалізації функцій у ширшій сфері соціального захисту. Як слушно зазначив В.С. Веселий, що: «відповідно до покладених завдань і функцій Пенсійний фонд України є спеціалізованим суб'єктом владних повноважень у сфері правовідносин щодо призначення (перерахунку) і виплати різного роду пенсій та інших виплат» [1, с. 45].

Зміни у нормативно-правовому регулюванні, які забезпечують такі розширення повноважень, викликають необхідність всебічного дослідження їх правових наслідків, зокрема з точки зору дотримання принципів верховенства права, правової визначеності, належного управління державними фінансами, а також недопущення дублювання повноважень інших суб'єктів.

Стан дослідження. Питання соціального захисту у своїх працях досліджували такі вчені у сфері трудового права як: С.Я. Вавженчук, С.В. Вишновецька, В.С. Венедиктов, С.В. Венедиктов, М.І. Іншин, Н.К. Королевська, В.Л. Костюк, Т.В. Кравчук, Є.О. Малишко, Л.Ю. Малюга, Я.В. Сімутіна, Д.І. Сіроха, А.В. Скоробагатько, М.П. Стадник, О.В. Тищенко, Н.М. Хуторян, С.М. Черноус, В.О. Швець, В.І. Щербина, М.М. Шумило, О.М. Ярошенко тощо. Також діяльність Пенсійного фонду України стала предметом науковців у сфері адміністративного права, а саме таких як: В. Б. Авер'янов, Г.О. Балика, Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, Р. С. Мельник, Н.І. Школьна та інші.

Актуальність теми обумовлена потребою комплексного наукового аналізу процесів, пов'язаних із делегуванням нових функцій Пенсійному фонду, зокрема у контексті впровадження єдиного підходу до адміністрування соціальних виплат, підвищення якості надання публічних послуг та зміцнення фінансової стійкості соціальних інституцій.

Саме тому метою статті є полягати у визначенні правових наслідків розширення повноважень пенсійного фонду України у сфері соціального захисту.

Виклад основного матеріалу. У 2022 році війна докорінно змінила економічну ситуацію в Україні, поставивши нові серйозні виклики перед пенсійною системою. У фокусі державної політики опинилися питання стабільного функціонування солідарної пенсійної моделі, посилення захисту пенсіонерів у районах бойових дій, реагування на зміни, пов'язані з внутрішньою міграцією, а також пошук надійних механізмів фінансування в умовах суттєвих бюджетних обмежень. Поточний етап пенсійної реформи вирізняється зосередженістю на підтримці найбільш вразливих верств населення, передусім людей пенсійного віку та внутрішньо переміщених осіб, а також на забезпеченні соціальної допомоги в умовах війни та економічної турбулентності. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 21.09.2022 № 2620-IX [2] Пенсійному фонду України були передані повноваження з фінансування й надання соціальних послуг, які раніше здійснював Фонд соціального страхування. Так, п. 3 Положення про Пенсійний фонд України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280 (зі змінами) [3] передбачено, що: «Основними завданнями Пенсійного фонду України є:

- реалізація державної політики з питань пенсійного забезпечення, загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, надання житлових субсидій

та пільг на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу, державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд, державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю, допомоги на поховання, інших соціальних виплат, передбачених законодавством;

- ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, осіб, які мають право на пільги, а також отримувачів житлових субсидій, державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд, державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю, допомоги на поховання та інших соціальних виплат, передбачених законодавством;

- профілактика нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;

- проведення перевірки обґрунтованості видачі, продовження листків непрацездатності та документів, що є підставою для їх формування, на базі інформації, що міститься в електронних системах та реєстрах»; та інші [4].

Аналізуючи зазначене положення, слід зауважити, що відповідні трансформації відображають загальнонаціональний вектор на уніфікацію управління системою соціального страхування шляхом інституційної консолідації ключових функцій в межах одного органу, а саме Пенсійного фонду України. Такий підхід, з одного боку, спрямований на оптимізацію управлінських процесів, усунення дублювання функцій між фондами, зменшення адміністративного навантаження та посилення контролю за витратами публічних коштів. З іншого - створює низку викликів, пов'язаних із забезпеченням належного рівня спеціалізації у сфері страхових ризиків,

ефективністю надання страхових послуг та дотриманням прав застрахованих осіб, а також вимагає подальшого нормативного врегулювання, щоб забезпечити чіткий розподіл функцій всередині ПФУ та уникнути перевантаження системи.

Погоджуємося з твердженням Л. Єрофеєнко щодо того, що: «Завдання, що покладене на Пенсійний фонд, безпосередньо пов'язане із соціальним критерієм, а саме із соціальним забезпеченням. Як певна гарантія, а також публічний імперативний прояв є саме його нормативне закріплення» [5, с. 77]. Тому передача відповідних функцій ПФУ потребує як доктринального осмислення в контексті системи соціального забезпечення, так і подальшого нормативного доопрацювання з метою гармонізації функціонального наповнення цього органу з принципами публічного адміністрування та соціального права.

Слушною вважаємо думку А. Ю. Скоробогатової з приводу того, що: «в умовах тимчасово окупованих територій України адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України зазнав та зазнає змін з огляду на пандемію, а його зміст розширився, що раніше спостерігалось під впливом інших соціально-економічних умов, зокрема, пов'язаних із пенсійним забезпеченням військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб» [6, с. 153].

Також, 01 липня 2025 року до відання Пенсійного фонду України перейшли повноваження Управління соціального захисту населення у сфері надання соціальних послуг та допомог. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 11.06.2025 № 695 «Деякі питання надання окремих видів державної соціальної допомоги Пенсійним фондом України»: «Пенсійному фонду України потрібно забезпечити призначити та виплату: державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю; державної соціальної допомоги на догляд; державної соціальної

допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю; допомоги на поховання» [4]. Також органи ПФУ уповноважені призначати й виплачувати допомоги внутрішньопереміщеним особам (ВПО), допомоги при народженні дитини, у зв'язку з вагітністю та пологами, при усиновленні дитини та інші види соціальних допомог.

Слід зазначити, що такий перерозподіл компетенцій у сфері соціального забезпечення демонструє прагнення до створення єдиного центру управління державними соціальними трансфертами. Він може бути охарактеризований як крок до більш уніфікованої, централізованої моделі адміністрування соціальної підтримки. Водночас, така структурна інтеграція викликає низку важливих питань, зокрема щодо забезпечення інституційної спроможності ПФУ ефективно реалізовувати розширені повноваження, дотримання принципу спеціалізації органів виконавчої влади, а також збереження доступності та якості соціальних послуг для вразливих категорій населення. Отже, зазначені зміни формують нову модель функціонального наповнення ПФУ, яка потребує системного переосмислення в межах науки соціального права, зокрема в частині розмежування повноважень, публічної відповідальності та управлінської ефективності органів, залучених до реалізації державної соціальної політики.

Необхідно зауважити, розширення повноважень Пенсійного фонду України не є суто організаційною чи управлінською реформою - це глибокий правовий процес, який має як конституційно-правові, так і адміністративно-процедурні наслідки, що потребують правової оцінки. Відповідний процес має як позитивні правові наслідки, так і негативні.

Серед позитивних правових наслідків необхідно виділити такі:

1) інституційна уніфікація системи соціального захисту. Передача повноважень

ПФУ створює передумови для формування єдиного центру прийняття рішень у сфері пенсійного забезпечення, соціального страхування та соціальної допомоги. Це забезпечує узгодженість процедур, зменшує дублювання функцій і спрощує міжвідомчу взаємодію. Слід зазначити, що нові повноваження ПФУ реалізуються на підставі змін, які внесені до законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV [7], «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 № 2811-XII (зі змінами та доповненнями) [8], «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 01.06.2000 № 1768-III (зі змінами та доповненнями) [9], «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» від 18.05.2004 № 1727-IV [10], «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 № 2109-III [11], «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньопереміщеним особам» від 20.03.2022 № 332 [12] тощо.

2) централізація обліку та адміністрування в системі соціального захисту. Так, «Адміністрування – це організаційна, виконавчо-розпорядча діяльність компетентного апарату щодо втілення державної політик...» [13, с. 10]. Під «публічним адмініструванням слід розуміти підзаконну, юридично-владну діяльність публічної адміністрації виконавчо-розпорядчого характеру, спрямовану на реалізацію законів, практичне виконання завдань і функцій держави, за допомогою якої здійснюється організуючий вплив на суспільні відносини у всіх сферах життєдіяльності суспільства» [13, с. 9]. Таким чином, адміністрування органів Пенсійного фонду України в системі соціального захисту - це їх організаційно-правова діяльність, що полягає у реалізації функцій з обліку, призначення, нарахування, виплати, контролю та моніторингу соціальних виплат і

послуг, гарантованих законодавством, з використанням цифрових інструментів, інформаційних систем і єдиних державних реєстрів.

Зосередження реєстрів одержувачів соціальних виплат, страхувальників та застрахованих осіб в одному органі дозволяє ефективніше використовувати електронні ресурси, зменшує ризики помилок та сприяє більш точному призначенню виплат. Тобто змінюється підхід до адміністрування соціальних виплат, а саме: від децентралізованої моделі до централізованої через єдиного адміністратора – ПФУ. Необхідно зауважити, що до недавнього часу адміністрування різних видів соціальних виплат і страхових допомог здійснювалось декількома установами: Фондом соціального страхування, управліннями соціального захисту населення, місцевими органами влади. Така модель децентралізації, хоча й мала переваги у вигляді територіальної наближеності до громадян, водночас створювала значну фрагментарність системи соціального забезпечення, а саме: множинність реєстрів та джерел інформації; дублювання функцій; різноманітність процедур і підходів; зростання ризиків помилок при призначенні виплат; ускладнений контроль за цільовим використанням коштів, тощо.

3) підвищення прозорості та контрольованості виплат. Єдина інституційна вертикаль дозволяє впровадити єдині підходи до перевірки правових підстав для надання допомог, запобігає зловживанням, спрощує аудит і підвищує рівень відповідальності. Також зменшується людський фактор і громадянин України може звернутися для отримання відповідної соціальної допомоги через свій електронний кабінет, який знаходиться на Порталі електронних послуг Пенсійного фонду України. Питання щодо надання електронних послуг органами Пенсійного фонду України регулюються Постановою Правління Пенсійного фонду України «Про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до

органів Пенсійного фонду України» від 30.07.2015 № 13-1 [14].

Важливим є те, що: «Вебпортал електронних послуг Пенсійного фонду України, який запустили у 2013 році, уже перетнув позначку у 21 мільйон користувачів, а мобільний застосунок «Пенсійний фонд» - понад 1,4 млн із 2019-го» [15]. Тобто відповідні дані є яскравим підтвердженням прогресу цифровізації державного управління у сфері соціального захисту. У контексті діяльності Пенсійного фонду України (ПФУ) вони демонструють кілька ключових аспектів: а) зростання довіри громадян до цифрових сервісів, тобто переважна більшість застрахованих осіб або пенсіонерів використовують електронний кабінет для різного роду отримання інформації, подачі заяв, перевірки стажу тощо. Цей факт свідчить про масштабну інтеграцію електронних сервісів у повсякденне життя українців; б) успішну мобілізацію доступу через застосунок, а це, у свою чергу, зменшує навантаження на відділи обслуговування громадян окремих управлінь Пенсійного фонду України, сприяє оперативному обслуговуванню та створює більш зручне середовище для користувачів.

4) оптимізація витрат державного бюджету. «В сучасних умовах розвитку національної економіки, враховуючі прагнення України інтегруватись до Європейського економічного простору, актуальним стає дослідження проблеми фінансового забезпечення соціальної сфери, розробка сучасного механізму її фінансування та пошук напрямків підвищення ефективності соціальних видатків» [16]. Тому важливим напрямком державної політики є оптимізація витрат державного бюджету у системі Пенсійного фонду України, під якою слід розуміти сукупність управлінських, організаційних та цифрових рішень, спрямованих на раціональне використання публічних фінансів, мінімізацію адміністративних витрат та підвищення ефективності надання соціальних виплат.

Погоджуємось з думкою І. Лютого, О. Рожка, які зауважують, що: «На сьогодні економіка України перебуває в стані затяжної кризи, яка пов'язана, передусім, з воєнними діями. Загроза незалежності та територіальній цілості країни визначила необхідність перегляду та оптимізації видатків Державного бюджету України з концентрацією пріоритетності витрат на оборону та забезпечення ЗСУ» [17, с. 49]. Тому саме скорочення витрат на утримання окремих органів (наприклад, ФССУ та управлінь соціального захисту) дозволяє ефективніше розподіляти бюджетні ресурси, зменшуючи адміністративне навантаження, що на нашу думку є також важливим етапом для підвищення забезпеченості фінансової стабільності держави. Тому необхідно мати на увазі, що оптимізація витрат державного бюджету через централізацію функцій соціального захисту в межах Пенсійного фонду України є не лише економічним кроком, але і стратегічним рішенням у напрямку формування стійкої, ефективної та справедливої моделі публічного адміністрування в соціальній сфері.

До негативних правових наслідків слід віднести:

1) ризик перевантаження функціоналу ПФУ. Пенсійний фонд, будучи органом, який традиційно опікувався пенсійним страхуванням, нині зіштовхується з розширенням повноважень на сферу соціальної допомоги та страхування. Це може спричинити функціональну перенасиченість та втрату спеціалізації. Різке збільшення навантаження на працівників ПФУ без належного розширення штату або професійного перепрофілювання загрожує зниженням продуктивності та помилками у прийнятті рішень. Такий підхід до реформування системи надання соціальних послуг та допомог у негативному аспекті може спричинити затримки у призначенні та виплатах допомог; зниження довіри населення до державних інституцій; адміністративні помилки, що можуть

спричинити фінансові втрати; перевантаження кол-центрів, сервісних центрів і каналів техпідтримки. Так наразі спостерігаються проблеми з комунікацією між громадянами та фахівцями кол-центрів органів Пенсійного фонду України, оскільки отримати консультацію через телефонні засоби зв'язку вкрай важко.

2) загроза порушення принципу спеціалізації. Принцип спеціалізації означає, що кожен орган державної влади повинен виконувати лише ті функції, які чітко визначені законодавством і відповідають його профілю. Цей принцип забезпечує: ефективність управління, якість надання послуг, уникнення дублювання повноважень. У галузі соціального захисту важливою є експертність у наданні кожного виду допомоги. Перехід від органів соціального захисту, які традиційно мали відповідні фахові підрозділи, до універсального адміністрування органами ПФУ може знизити якість обслуговування;

3) правова невизначеність на етапі імплементації. У процесі реформування системи соціального забезпечення України, зокрема в контексті передачі повноважень до Пенсійного фонду України (ПФУ), спостерігається загострення проблеми правової невизначеності, яка є характерною для перехідного етапу імплементації нових управлінських моделей. Цей перехідний період супроводжується наявністю нормативних колізій, а саме у суперечностях між чинними нормативно-правовими актами, які частково зберігають повноваження за органами соціального захисту, тоді як інші вже закріплюють відповідні функції за ПФУ. Внаслідок цього виникає двозначність щодо повноважень окремих суб'єктів публічного адміністрування, що ускладнює процес реалізації соціальних прав громадян. Також відповідний період характеризується неузгодженістю правозастосовної практики та відсутністю чітко визначених процедур, що створює значні труднощі в доступі до

соціальних виплат, особливо для вразливих категорій населення.

Особливу загрозу така правова невизначеність становить для соціально вразливих категорій населення - осіб похилого віку, людей з інвалідністю, малозабезпечених громадян, внутрішньо переміщених осіб. Для них складність нормативних процедур, неоднозначність у тлумаченні законодавчих положень та обмежений доступ до реалізації права на отримання соціальних допомог та соціальних послуг можуть стати чинниками, що істотно знижують ефективність реалізації права на соціальний захист. Так, слід зауважити, що обмежений доступ вразливих категорій громадян до соціальних допомог та послуг полягає у неможливості скористатися, наприклад Інтернетом (особливо на окупованих територіях, у віддалених регіонах, або регіонах де є загроза бойових дій), у відсутності знань та навиків користування Електронним кабінетом, а у більшості пенсіонерів відсутності смартфонів. Унаслідок всіх цих обставин відбувається порушення принципу рівності доступу до соціальних послуг, а також підвищується ризик соціального відчуження окремих груп населення.

Вважаємо, що для мінімізації негативних наслідків правової невизначеності в перехідний період необхідно забезпечити оперативну розробку та прийняття підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на уніфікацію правозастосовної практики, запровадити гарантії збереження прав під час зміни механізмів їх реалізації, а також посилити інформаційно-комунікативну роботу з населенням із метою роз'яснення нових правил і процедур.

4) ризики порушення прав отримувачів допомог. Одним із ключових негативних аспектів розширення повноважень Пенсійного фонду України у сфері соціального захисту є наявність значних ризиків порушення прав отримувачів соціальних допомог, що зумовлено

недостатньою організаційною, кадровою та технічною готовністю ПФУ до виконання нових функцій. Передусім ідеться про кадровий дефіцит та професійну неготовність персоналу, оскільки різке збільшення функціонального навантаження без відповідного розширення штату та спеціалізованої підготовки може спричинити затримки у розгляді заяв, помилкові відмови у призначенні допомог, неточності у розрахунках та зниження загальної якості обслуговування громадян. Додатково ситуацію ускладнюють технічні та інформаційні обмеження: наявні цифрові системи ПФУ не завжди спроможні оперативно синхронізувати дані різних реєстрів, що може призводити до збоїв, втрати інформації, блокування процесів призначення допомог або помилкових рішень. Також недостатнє інформування про зміну процедур, строків і способів подання документів створює труднощі для отримувачів допомог, які часто не розуміють, куди і в який спосіб звертатися, що, у свою чергу, призводить до пропуску строків, подання неповного пакета документів та подальших відмов. Це особливо критично для осіб похилого віку, осіб з інвалідністю та інших соціально вразливих груп, які не мають достатнього рівня цифрової грамотності.

Важливим є те, що надання Пенсійному фонду України такого широкого спектру повноважень ставить нові виклики перед законодавцями, оскільки докорінних зміни потребує правове рулювання його діяльності у сфері соціального захисту за такими напрямками: 1) необхідність прийняття комплексного закону про систему державного соціального адміністрування, який би визначив: а) чіткі повноваження ПФУ як органу адміністрування не лише пенсій, а й соціальної допомоги; б) гарантії прав одержувачів соціальних виплат; в) чіткі процедури перевірки, відмов, оскарження» 2) запровадження публічного моніторингу ефективності ПФУ у сфері соціальних виплат; 3) гармонізація національного законодавства

із рекомендаціями МОП та практикою ЄСПЛ щодо соціальних прав людини.

Висновки. Отже, на підставі вищевикладеного, слід зазначити, що розширення повноважень Пенсійного фонду України у сфері соціального захисту є однією з ключових реформ сучасної соціальної політики держави, що має багатовимірні правові, адміністративні, фінансові та соціальні наслідки. Зміна функціонального наповнення Пенсійного фонду України від виключно пенсійного органу до повноцінного адміністратора широкого спектра соціальних виплат трансформує саму модель публічного адміністрування у соціальній сфері. З одного боку, це дозволяє державі створити уніфіковану інституційну платформу для реалізації різних видів соціальних допомог, підвищити прозорість, скоротити адміністративні витрати, спростити доступ до послуг та забезпечити цифрову взаємодію з громадянами. З іншого боку, така концентрація повноважень потребує системного правового супроводу, щоб уникнути функціонального перевантаження, розмивання спеціалізації, порушень прав громадян, зокрема осіб, які належать до вразливих соціальних груп.

Також розширення функцій ПФУ має оцінюватися не лише через призму економічної доцільності чи цифрової зручності, а й з позицій правової визначеності, дотримання принципу належного врядування, захисту соціальних прав та забезпечення доступності публічних послуг. З огляду на це, надзвичайно актуальним є прийняття спеціального законодавства, яке б врегулювало межі, інструменти й механізми реалізації нових повноважень ПФУ, зокрема з урахуванням міжнародних стандартів, практики ЄСПЛ, рекомендацій МОП. Йдеться не лише про визначення компетенції, але й про чіткі правила призначення, відмови, оскарження, перевірки та моніторингу соціальних виплат.

Тому ефективність цієї реформи великою мірою залежить від організаційної та кадрової

спроможності ПФУ, впровадження механізмів громадського контролю, цифрової інклюзії та усунення цифрових бар'єрів для людей похилого віку та осіб із обмеженим доступом до Інтернету. Зазначені проблеми слід розглядати не як побічні ефекти, а як критичні умови реалізації соціальних прав громадян, особливо в умовах війни, переміщення населення, втрати документів і фінансової нестабільності.

Таким чином, розширення повноважень Пенсійного фонду України у сфері соціального захисту є не лише інструментом оптимізації державного управління, а й важливим кроком у побудові нової моделі соціальної держави, в центрі якої є права, гідність і захищеність кожного громадянина. Від успішності цієї реформи залежить довіра до держави, її соціальна легітимність та спроможність реагувати на виклики сучасності.

Література:

1. Веселий В. С. Фінансово-правове регулювання Пенсійного фонду України як державного позабюджетного фонду : дис...доктора філос. Одеса, 2023. 224 с.
2. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 21.09.2022 № 2620-ІХ. Відомості Верховної Ради України, 2023, № 25, ст.92.
3. Положення про Пенсійний фонд України: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-%D0%BF#Text>
4. Деякі питання надання окремих видів державної соціальної допомоги Пенсійним фондом України: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.06.2025 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2025-%D0%BF#n54>
5. Єрофєєнко Л. Правова характеристика відмінностей у пенсійному забезпеченні в країнах ЄС та Україні. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 11. С. 75-78.

6. Скоробогатова А. Ю. Адміністративно-правовий статус Пенсійного фонду України. Дис. на здоб. ступ. доктора філософії. 081-Право. Національна академія внутрішніх справ. Київ. 2022. 186 с.

7. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003, №№ 49-51, ст. 376

8. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 № 2811-XII. Відомості Верховної Ради України, 1993, № 5, ст.21

9. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01.06.2000 № 1768-III. Відомості Верховної Ради України, 2000, № 35, ст.290.

10. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю: Закон України від 18.05.2004 № 1727-IV. Відомості Верховної Ради України, 2004, № 33-34, ст. 404.

11. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю: від 16.11.2000 № 2109-III. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 1, ст.2.

12. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: від 20.03.2022 № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text>

13. Степаненко С., Фролова Є. Публічне управління та адміністрування: навч.-метод. посіб. 2-ге видання, перероб. і доп. Одеса : Фенікс, 2023. 110 с.

14. Про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України: Постанова Правління Пенсійного фонду України від 30.07.2015 № 13-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0991-15#Text>

15. Вебпортал електронних послуг Пенсійного фонду. URL: <https://www.msp.gov.ua/e-servisy/portal-pensiynoho-fondu>

16. Дюк А.А. Формування системи видатків державного бюджету та їх оптимізація. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/69.pdf

17. Лютий І. Рожко О. Лютий С. Оптимізація видатків державного бюджету України в умовах війни. Світ фінансів. 2022. № 4(73). С. 45-55.

References:

1. Veselyi V. S. Finansovo-pravove rehuliuвання Pensiinoho fondu Ukrainy yak derzhavnoho pozabiudzhethnoho fondu: dys...doktora filos. Odesa, 2023. 224 s.

2. Pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannya» ta Zakonu Ukrainy «Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannya: Zakon Ukrainy vid 09.07.2003 № 1058-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2003, №№ 49-51, st.376

3. Polozhennia pro Pensiinyi fond Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lypnia 2014 r. № 280.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-%D0%BF#Text>

4. Deiaki pytannia nadannia okremykh vydiv derzhavnoi sotsialnoi dopomohy Pensiinym fondom Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.06.2025 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2025-%D0%BF#n54>

5. Yerofieienko L. Pravova kharakterystyka vidminnosti u pensiinomu zabezpechenni v krainakh YeS ta Ukraini. Pidpryiemnytstvo, hospodarstvo i pravo. 2017. № 11. S. 75-78.

6. Skorobohatova A. Yu. Administratyvno-pravovyi status Pensiinoho fondu Ukrainy. Dys. na zdob. stup. doktora filosofii. 081-Pravo. Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav. Kyiv. 2022. 186 s.

7. Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannya: Zakon Ukrainy vid 09.07.2003 № 1058-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2003, №№ 49-51, st. 376

8. Pro derzhavnu dopomohu simiam z ditmy: Zakon Ukrainy vid 21.11.1992 № 2811-XII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 1993, № 5, st.21

9. Pro derzhavnu sotsialnu dopomohu malozabezpechenym simiam: Zakon Ukrainy vid 01.06.2000 № 1768-III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2000, № 35, st.290.

10. Pro derzhavnu sotsialnu dopomohu osobam, yaki ne maiut prava na pensiiu, ta osobam z invalidnistiu: Zakon Ukrainy vid 18.05.2004 № 1727-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2004, № 33-34, st. 404.

11. Pro derzhavnu sotsialnu dopomohu osobam z invalidnistiu z dytynstva ta ditiam z invalidnistiu: vid 16.11.2000 № 2109-III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2001, № 1, st.2.

12. Deiaki pytannia vyplaty dopomohy na prozhyvannia vnutrishno peremishchenym osobam: vid 20.03.2022 № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text>

13. Stepanenko S., Frolova Ye. Publichne upravlinnia ta administruvannia: navch.-metod. posib. 2-he vydannia, pererob. i dop. Odesa : Feniks, 2023. 110 s.

14. Pro orhanizatsiiu pryomu ta obsluhovuvannia osib, yaki zvertaiutsia do orhaniv Pensiinoho fondu Ukrainy: Postanova Pravlinnia Pensiinoho fondu Ukrainy vid 30.07.2015 № 13-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0991-15#Text>

15. Vebportal elektronnykh posluh Pensiinoho fondu. URL: <https://www.msp.gov.ua/e-servisy/portal-pensiynoho-fondu>

16. Diuk A.A. Formuvannia systemy vydatkiv derzhavnoho biudzhetu ta yikh optymizatsiia. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/69.pdf

17. Liutyi I. Rozhko O. Liutyi S. Optymizatsiia vydatkiv derzhavnoho biudzhetu Ukrainy v umovakh viiny. Svit finansiv. 2022. № 4(73). S. 45-55.

Sokorynsky. Y.V. Legal consequences of the expansion of the powers of the Pension fund of Ukraine in the sphere of social protection

The article examines the legal consequences of expanding the powers of the Pension Fund of Ukraine (PFU) in the field of social protection under martial law and transformations of state policy. The author conducts a comprehensive analysis of regulatory changes in the period 2022–2025, which provided the PFU with additional functions, in particular regarding the appointment and payment of various types of social assistance, accounting for beneficiaries of payments, and interaction with unified state registers.

Particular attention is paid to the digitalization of procedures, which contributed to simplifying citizens' access to services, ensuring transparency of administration, and reducing the impact of the human factor. The positive aspects are the introduction of unified administration standards, unification of databases, and the possibility of remote interaction with the PFU bodies through an electronic office.

The author emphasizes that such a transformation has profound legal consequences: on the one hand, ensuring unification, optimizing

procedures, reducing the administrative burden, and increasing the efficiency of public finance management; on the other hand, the emergence of challenges associated with the overload of the functions of the PFU, the loss of specialization, legal uncertainty at the implementation stage, as well as limited access to social benefits for vulnerable groups of the population.

Particular attention is paid to the threat of violating the principles of specialization of government bodies and legal certainty, which in the conditions of the transition period gives rise to regulatory conflicts, inconsistency of procedures and the absence of an effective mechanism for protecting citizens' rights.

The issue of the organizational capacity of the PFU to perform expanded functions without reducing the quality of service is highlighted. The article indicates the need for regulatory improvement of the legislative framework, the adoption of a special law on social administration, the creation of mechanisms for public monitoring of the activities of the PFU and the strengthening of legal guarantees for vulnerable categories. The prospects for financial optimization, which consists in reducing costs through the elimination of duplicative structures, as well as the need to harmonize national legislation with international standards in the field of social security, are also analyzed.

Based on a comprehensive analysis, it was concluded that the expansion of the powers of the PFU is part of a strategic course towards centralization of the social sphere, which should take into account the principles of efficiency, accountability, social justice and digital accessibility. These changes should be based on legal certainty, respect for human rights and proper institutional support from the state.

Keywords: Pension Fund of Ukraine, social protection, state assistance, administrative reform, martial law, digitalization, public administration, legal consequences, powers.

Авторська довідка:

Сокоринський Юрій Володимирович – доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри Національної академії Служби Безпеки України. <https://orcid.org/0000-0002-8907-9880>

Стаття надійшла до редакції 25 листопада 2025 р.